

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 21 maj 2008

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om idrottspsykologi på idrottsforum.orgLäs mer om fotboll på idrottsforum.org

Idrottspsykologi är ett stort kunskapsfält med utvecklade utbildningstraditioner och avancerad forskning. Idrottspsykologi är också en omfattande praktik med tillämpad forskning och kunskapsutveckling av avsevärd betydelse för såväl enskilda idrottare som hela lag. Idrottspsykologin sysselsätter och försörjer en flertusenhövdad skara av professionella rådgivare världen runt. Men den speciella riktning inom psykologin som kallas psykoanalys är nästan helt frånvarande på sportens område. "Psychoanalysis and sport" och "sport psychoanalysis" gav tillsammans 27 träffar på Google (på egen hand genererar psychoanalysis 4,5 miljoner och sport 1,2 miljarder träffar). "The Couch" är väl inte heller en bra plats för en atlet i karriären. Lite sensationellt var det därför när boken *Football Delirium* av Chris Oakley (Karnac Books) dök upp på redaktionen. Oakley är verksam som psykoanalytiker i London och är dessutom fotbollsfanatiker. Och, konstaterar Johan Fallby, nog är boken något av en analys av författaren själv, även om det i första hand är fotbollen som fenomen som dissekteras i denna lite märkliga bok – som förvisso kräver minst ett stort intresse för psykologi för att vara riktigt läsbar. Och, vågar man kanske gissa, ett stort intresse för fotboll för att vara riktigt läsvärd...

Psykoanalys av fotboll

Johan Fallby

Svenska Fotbollförbundet och Högskolan i Halmstad

Chris Oakley

Football Delirium

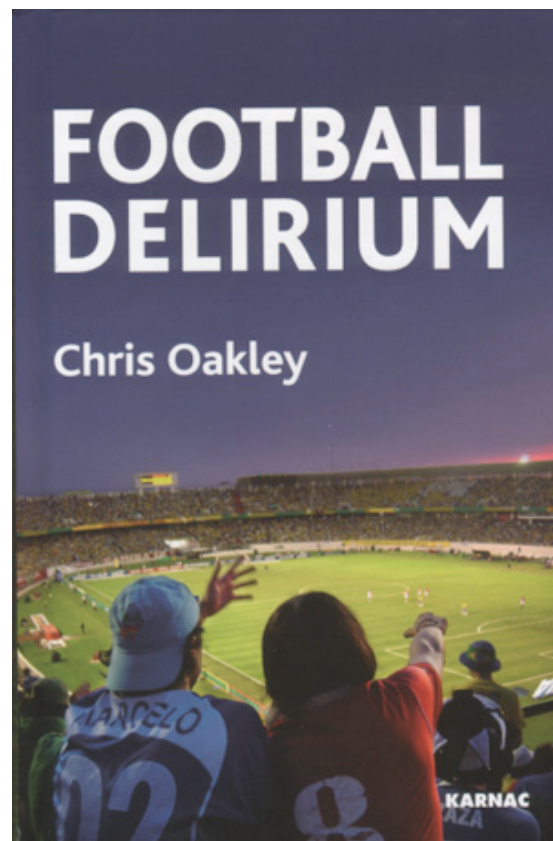
204 sidor, inb.

London: Karnac Books 2007

ISBN 978-1-85575-478-2

Författaren till *Football delirium* kan nog inte beskrivas på annat sätt än som ett stort fotbollsfan i ett fotbollstokigt land, England. Han är en god fotbollsamatör som spelat hela sitt liv men också en psykoanalytiker som försöker förstå betydelsen av fotboll. I läsarens ögon kan boken lätt bli hans katharsis eller i alla fall ett försök att beskriva bakgrunden till lidandet och glädjen i fotbollen.

Boken handlar om fotbollsfanatikern och tillhör en växande bokgenre med allt från beskrivning av fotbollshuliganer till fotbollsfruar. Målgruppen för boken är svår att definiera. Även om författaren menar att den kan läsas med behållning för någon som inte är insatt i den psykoanalytiska teoribildningen så krävs det ett stort intresse för psykologi i allmänhet och psykoanalys i synnerhet. *Football delirium* sticker dock ut i det att det är själva fenomenet fotboll som beskrivs ur ett psykoanalytiskt perspektiv. Fotbollen är allt överskuggande och som författaren skriver: Det är svårt att hitta ett ställe "beyond the Beckham factor". Vart man än kommer så finns det fotboll och där fotbollen finns, finns Beckham eller andra ikoner som dyrkas. Passionen för fotbollen är alltså i centrum för intresset.

Introduktionen är argument för att hitta kopplingar mellan huvudämnenas fotbollen och psykoanalysen. Oakley drar mest på fotboll som katharsis och terapeutisk verkan, men också som ett substitut för någonting annat. Efter det följer sju kapitel av anekdotisk karaktär där kopplingar görs. I kapitlet *Parklife* diskuteras vad idén med spelet är. Det handlar för författaren mycket om glädje parat med lek i olika former. Något i fotbollens natur handlar om att inte vilja släppa barndomen, och därmed är nostalgi en stor del av upplevelsen. Det konstateras också att resultat är en stark drivkraft och en kraft som nästan kan jämföras med sexualdriften hos människan. Det gör att ära och fair play är på väg bort och samtidigt blir det en paradox. Resultatet ska samsas med lekfullheten och glädjen. I *Trenchmouth* reflekterar författaren över paralleller mellan vårt arv som jägare och vad som idag överförs till fotbollen. Människan har en aggressiv drift som ges uttryck i vårt beteende och fotbollen är en utmärkt sådan arena. Speciellt i England dras ofta paralleller mellan fotboll, fientlighet, krig och blod. Detta gäller inte bara Englands möten med Argentina i samband med Falklandskonflikten.

The Tableau Vivant tar bland annat upp det undermedvetna och de mörka drivkrafter som finns. En viss återanknytning görs till kriget och kampen, men framförallt skadeglädjen i andras olycka (förluster och misslyckanden) och därmed den omedvetna symboliska fantasin att döda någon annan för att gå vidare i livet. Den stora delen av kapitlet ägnas dock åt konformitet som fan och den undertryckta aggressivitet som framkommer i grupper av den typ som fotbollsfans kan tillhöra. I *Living the Dream* berättas om de drömmar vi har kring fotbollen, men som sällan slår in. Som Freud konstaterar är drömmar bara ett sätt att få våra önskningar att slå in. Fotbollen i sig handlar i stället om att vara "här och nu", om medvetenhet och att agera i situationen. Fotboll upprepar sig aldrig och därför ger det en underlig attraktionskraft till människor. Det, och stämningen runt och i stadion, bidrar till ett tranceliknande stämningsläge som kan liknas vid ett drömtillstånd. Det går enligt Oakley att likna vid hypnos eller de hypnosliknande tekniker som används i psykoanalys. *Sex in the Stadium* handlar till stora delar om Freuds psykoanalys och betydelsen av sex i relationer med andra människor, allt från Oidipuskomplexet till att sexualdriften styr vårt handlande. Frågan ställs också om det går att säga att fotboll bara är ett förtäckt sätt att ha sex för både spelare och publik. Speciellt utrymme läggs på scener på och vid sidan av plan i samband med mål, något som kan symbolisera utloppet av den sexuella driften. Även homofobi, manliga stereotyper i fotboll och andra relaterade ämnen diskuteras och rader av exempel lyfts fram.

Loosing: My religion tar upp det som händer i västsamhället, att religionen tappar i inflytande, men vad fyller det tomrummet? Ett av svaren kan vara fotboll. Exempel finns på att arenor kallas "tempel" och att anspelningar görs på "katedral". Människor samlas kring nya byggnader där dyrkan sker. Även ikoner dyrkas i form av spelare och vinster belönas med pokaler eller heliga graaler. "Guds hand" styr spelet (eller i alla fall Maradona) och det anspelas på Judas eller sjungs i köror på arenor. Den identitet som religionen gav förut kan delvis ersättas av fotbollen och dess identitet. *Football is Therapy* förklarar likheter mellan fotbollen och terapin. Exempelvis byggs den på kärleken mellan individen och terapeuten eller mellan individen och laget. Eftersom "alla" är i någon form av terapi kan fotbollen vara den vanligaste terapiformen, och liknelsen med terapin, att det är ett självvalt trauma, stämmer. Avslutningsvis försöker författaren dra slutsatser av sina funderingar i *Conclusions*. Det är lika mycket en genomgång av hans barndom och orsaksförklaring till hans relation till fotboll. Han säger att fotboll är ett spel, enkelt och klart. Men, samtidigt är det ett virus, en galenskap, samtidigt något så njutningsfullt och lika omöjligt att ge upp som att äta eller andas.

Som bok betraktat är den sannolikt unik och svårplacerad i den idrottspsykologiska litteraturen. Den försöker öppna upp en ny arena genom att koppla ihop psykoanalys och fotboll. Texten knyts hela tiden till psykoanalytisk teori på ett relativt enkelt sätt. Den som har ett grundläggande intresse känner igen sig i de sedvanliga diskussionerna kring psykoanalysen och Freuds namn återkommer regelbundet. Författaren är delvis den som det handlar om i texten, och Oakley är biten av både fotbollen och sin profession. Kunskapsmässigt befinner sig *Football delirium* någonstans mitt i mellan fakta och fiction. Det litteraturmässigt närmaste inom idrottspsykologin är Andersens (2000, 2005) bägge böcker om rådgivning i idrotten. Men, dessa behöver ett stänk av djupare nedslag i terapin och fallstudier för att likna Oakleys bok. Exempelvis Yaloms (2002) *Terapins gåva* som behandlar hans erfarenheter som terapeut på ett öppenhetligt sätt. Eller Basch (1988, 1995) som beskriver terapins former och genomförande på ett förtjänstfullt sätt, men utan idrotten i fokus.

Det är svårt att få ett riktigt grepp om innehållet. Den är mycket välskriven, intelligent och passionerad i sin förmedling av budskapet. Den bygger på anekdoter och beskrivningar där författaren kopplar ihop psykoanalysen med fenomenet fotboll. Som läsare rycks man gärna med och känner igen sig i vissa stycken. Det blir en roande läsning där den förre fotbollsspelaren eller fansen kan känna igen sig och få en koppling till sin och författarens inre resa.

På den negativa sidan kan det i passager bli svårt att följa syftet med boken. Det blir många upprepningar och ibland kan kopplingarna bli väl triviala och uppenbara. Anekdoter och Oakleys kunskap är otvetydigt av hög kvalitet och väl regisserade, men kopplingarna blir ibland krystade och omständliga. Intressanta anekdoter blandas med långa stycken där författaren maler på utan att hitta den röda tråden. Ibland kan det vara svårt att upprätthålla

intresset och det blir lätt att ens egna tankar vandrar iväg. För boken skapar definitivt associationer, minnen och egna tankar kring innehållet. Och det är troligen också syftet med texten.

Fotbollsfanatiker som jag själv är så är det ändå förvånansvärt enkelt att avfärda *Football delirium* som inget annat än en intressant parentes. Men kanske är det bara mina egna försvarsmekanismer och specifikt förnekelsen som spelar mig ett spratt. Det samlade intrycket efter att ha läst boken blir ändå vad den gode Sigmund Freud påstås ha sagt: "För mig räcker det med att konstatera att ibland är en cigarr bara en cigarr"* . Intrycket från boken kan därför också illustreras av ett ofta återkommande citat av Bill Shankly: "Some people think that football is a matter of life and death. I'm very disappointed by that attitude. I can assure you that it is much more important" (sid 120).

Fotboll handlar om passion och lidelse, varför krångla till det i onödan?

Not

* Även om detta ofta används som ett citat av Freud så har det aldrig kunnat bevisas att han någonsin skrev eller sa detta.

Referenser

- Andersen, M. B. (2000). Doing sport psychology. Champaign, IL: Human Kinetics.
Andersen, M. B. (2005). Sport psychology in practice. Champaign, IL: Human Kinetics.
Basch, M. F. (1988). Understanding psychotherapy: The science behind the art. New York: Basic Books.
Basch, M. F. (1995). Doing brief psychotherapy. New York: Basic Books.
Yalom, I. D. (2002). Terapins gåva. Stockholm: Natur och Kultur.

© **Johan Fallby 2008**

Köp boken från [Adlibris.se](https://adlibris.se)

Kjøp boken fra [Capris.no](https://capris.no)

Køb bogen fra [Sundaybooks.dk](https://sundaybooks.dk)